

DAVID ADAM

GENIUL DIN NOI

Sfârșitul inteligenței limitate
și ce înseamnă asta pentru noi

Traducere din limba engleză
Gabriel Stoian

Cuprins

Introducere	9
1. Revoluția din creierul nostru	17
2. Material de Mensa	32
3. O problemă de inteligență	46
4. Tratament și înșelăciune	63
5. Pastile și aptitudini	79
6. Societatea de Autopsie Mutuală	96
7. Născuți cu creier	114
8. Gândirea actuală	133
9. Omul care a învățat să plângă	143
10. Creierul și alți mușchi	152
11. Fetița care știa să deseneze	178
12. Geniul din noi	209
13. Cel mai fericit om dintre condamnații la moarte	227
14. Pregătirea creierului	250
15. Mai rapid, mai puternic, mai inteligent	275
Mulțumiri	282

căutarea îmbunătățirii funcțiilor cognitive, puțini dintre noi ar fi dispuși să dea cu capul în pavaj și să spere că se va întâmpla ceva bun pentru ei.

Aici intervine știința. Aceleași experimente care își propun să elaboreze și să testeze modalități pentru a ajuta creierul să stabilească alte legături, astfel încât tot mai mulți pacienți cu probleme psihiatrice să aibă parte de beneficiile medicale ale tratamentelor cognitive, ne-ar putea oferi modalități de a stimula și alte funcții mintale. Oamenii de știință ar dori ca aceste cercetări să se desfășoare cu precauție și luându-se toate măsurile adecvate de protecție. Nici vorbă de așa ceva. Studenții cumpără deja pastile pentru inteligență, precum modafinil, de pe piața neagră și le folosesc pentru a-i ajuta la examene. Oamenii își alcătuiesc propriile truse stimulative și experimentează pe cont propriu pentru a încerca să își îmbunătățească memoria, atenția și aptitudinile în domeniul matematicii. Companiile din domeniul tehnologiei vând deja versiuni gata pregătite pentru consumatori.

*

Această carte explorează progresele actuale din domeniul îmbunătățirii cognitive. Ea abordează întrebările științifice și etice care apar astfel. Și face asta investigând ce anume în privința inteligenței umane – și a încercărilor de a o înțelege, defini, măsura și îmbunătăți – îi face pe mulți oameni să se simtă extrem de incomod. Vom cerceta ce este inteligența și unde se află ea în creierul nostru. Și vom descoperi cum poate fi ea modificată. Pentru că, fie că vă place sau nu, schimbarea va veni. Îmbunătățirea funcției cognitive ne oferă promisiunea unui ajutor pentru cei care au nevoie de el. Și, de asemenea, ajutor pentru cei care nu au nevoie. Vom investiga ambele situații.

1. Revoluția din creierul nostru

Există două lucruri pe care, probabil, nu le știți despre scaunul electric. În primul rând, el a fost creat de același om care a inventat becul incandescent, Thomas Edison. În al doilea rând, a făcut asta nu pentru a-și dovedi priceperea, ci pentru a ataca tehnologia rivalului său, omul de afaceri George Westinghouse, cu care Edison era angajat într-o dispută acerbă privind viitorul energiei.

Edison nu era un susținător al pedepsei capitale, dar a fost dispus să lase principiile morale deoparte pentru a câștiga bani. La sfârșitul anilor 1880, Statele Unite căutau o nouă modalitate de a executa deținuții condamnați la moarte, deoarece spânzurarea era socotită prea barbară pentru o superputere în devenire. Gândurile tuturor s-au îndreptat spre noua putere a electricității și capacitatea ei de a ucide. Și trebuia luată o hotărâre privind care dintre cele două tipuri de electricitate aflate în competiție trebuia folosită.

Averea lui Edison se baza pe curentul continuu (DC-ul din AC/DC). Westinghouse reprezenta o amenințare, deoarece curentul alternativ (AC), promovat de acesta, era mai ușor de transportat prin cabluri. Însă a existat o problemă – pentru transportul energiei electrice alternative era nevoie de voltaje mari, iar acest lucru o făcea ucigătoare. Pentru prima oară în istoria omenirii, oamenii erau electrocuțați cu regularitate – de obicei, lucrătorii care instalau și întrețineau cablurile de înaltă tensiune.

Edison a găsit prilejul de a eticheta activitatea rivalului său drept periculoasă. Le-a spus tuturor celor dispuși să îl asculte că sistemul lui Westinghouse era prea riscant, iar dacă oamenii nu pricepeau mesajul lui, el era dispus să le arate ceea ce putea face curentul alternativ. Într-o serie de demonstrații oribile, a folosit invenția lui Westinghouse pentru a alimenta o tavă din staniu și a dus niște câini ai străzii spre o suprafață din metal ca să bea apă de la celălalt capăt. În timp ce câinii au scheunat și s-au prăbușit morți, Edison le-a spus oamenilor că și ei puteau păți același lucru. Însă nu s-ar întâmpla la fel – și le-a zâmbit amabil ascultătorilor –, dacă energia electrică folosită pentru alimentarea caselor și birourilor lor ar fi fost curentul direct cu voltaj scăzut și, implicit, mai sigur, furnizat de Corporația Edison.

Cel care i-a sugerat lui Edison că electricitatea ar putea rezolva problema pedepsei capitale a fost un dentist din Buffalo. După ce a văzut un om beat electrocutându-se când a atins un generator în funcțiune, Alfred Southwick i-a scris în 1887 inventatorului pentru a-l întreba care dintre cele două forme de curent ar putea „produce moartea sigură în toate cazurile“. Edison i-a răspuns că alegerea cea mai bună pentru execuție ar fi „mașinile alternative, produse în principă în această țară de domnul Geo. Westinghouse, din Pittsburgh“.

Westinghouse s-a înfuriat, iar când oficialitățile care răspundeau de execuții l-au apelat, el a refuzat să le vândă generatoarele de curent alternativ necesare. Protestele lui nu au avut rezultat favorabil. Într-un fel sau altul (aproape sigur cu ajutorul lui Edison), oficialitățile au primit echipamentele pe care le doreau, iar în 1890, un ucigaș pe nume William Kemmler a fost condamnat să moară pe noul scaun electric ce folosea curent alternativ. Lucru firesc, Edison a fost încântat. A susținut că deținutul Kemmler avea să fie ucis în stil Westinghouse.

Execuția lui Kemmler a fost o chestiune neobișnuit de informală. A fost condus într-un subsol aglomerat de închisoare, unde a fost

prezentat celor 25 de martori, între care se numărau și vreo 12 doctori curioși. Apoi, el și-a scos haina și s-a așezat pe scaun. I s-au strâns legăturile, i-au fost fixați electrozii și i s-a pus o pânză neagră peste cap. Când gardianul a dat ordinul de declanșare a curentului, Kemmler a devenit rigid.

După ce curentul electric a circulat șaptesprezece secunde, un martor l-a declarat decedat. Dând aprobator din cap, gardianul a dat să desprindă electrodul de pe capul condamnatului, când un alt martor a exclamat: „Dumnezeule mare! Încă trăiește!“ Deși Kemmler își pierduse cunoștința, curentul electric nu își făcuse treaba. „Uitați-vă, încă respiră“, a strigat un martor. „Pentru numele lui Dumnezeu, uci-deți-l, și terminați cu asta“, a spus unul dintre jurnaliștii prezenți, după care a leșinat. În timp ce alți martori au vărsat, curentul a fost repornit și lăsat să acționeze.

După ce Kemmler a murit, oamenii de știință, medicii și cei care susțineau pedeapsa cu moartea s-au arătat dornici să îi examineze creierul. Între altele, au dorit să identifice cauza decesului, ceea ce era important de știut pentru a afla dacă scaunul electric avea să fie acceptat drept metoda finală, și cea mai umană, de execuție. Dar aici apare încă un lucru pe care probabil că nu îl știți despre scaunul electric. Nimeni nu a reușit să afle exact cum curentul electric l-a ucis pe Kemmler, sau pe oricare dintre cei 4 500 de deținuți care i-au urmat pe acel scaun de atunci încolo.

Creierul lui Kemmler arăta de parcă ar fi fost ținut într-un cuptor. Sângele se solidificase și arăta precum cărbunele. Medicul legist a scris: „Nu a ars total, dar toate fluidele s-au evaporat“¹.

Prin contrast, creierul altor electrocuțați a evidențiat semne de traume interne masive, cu țesuturile zdrențuite, ca și cum ar fi fost tocat de o forță distrugătoare. Oamenii de știință au tras concluzia că puterea curentului electric putea face practic creierul să

¹ Anonim, „Prima execuție prin electrocutare în scaunul electric“, *New York Herald*, 7 august 1890

explodeze; probabil din cauză că acesta dădea naștere unor bule de gaz în creier.

Electricitatea are efecte imprevizibile asupra corpului uman, și mai ales asupra creierului. Este un mister ce anume produce curentul acolo. În parte, acesta este motivul pentru care Statele Unite (și Filipine, fostă colonie a sa) rămân singurele care au folosit scaunul electric ca mijloc de execuție. Tocmai de aceea câteva state din cadrul SUA au interzis acest tip de execuție și mai toți deținuții aflați pe lista de execuție, atunci când li se oferă o șansă, aleg certitudinea relativă a unui amestec ucigător de medicamente. Și tot de aceea, într-un mic apartament din apropierea stadionului Wembley din Londra, în zilele dinaintea sărbătorii de Halloween din 2015, când un ucrainean pe nume Andrew, având o pisică și o înclinație spre armele medievale, mi-a fixat pe cap niște electrozi și m-a întrebat dacă sunt pregătit pentru ca el să dea drumul la curent, eu am înghițit în sec înainte de a spune *da*. Nu voiam să apară nicio problemă. Chiar *nu* voiam să fiu tratat în stil Westinghouse.

*

Creierul uman conține o încălceală de 86 de miliarde de celule diferite și, dacă ar putea fi numărată, suma diferitelor moduri în care se pot combina și conecta aceste celule ar fi cel mai mare număr din orice domeniu – nu doar mai mare decât acela al granulelor de nisip de pe o plajă, ci chiar mai mare decât al granulelor care ar putea exista pe toate plajele din universul cunoscut de noi. Așa cum am menționat în introducerea acestei cărți, probabil că ai auzit că folosești doar 10% din creier. Nu este adevărat. Toate celulele și țesuturile cerebrale sunt supraîncărcate de funcții. Fiecare particulă din creierul nostru face ceva, iar unele componente fac mai multe lucruri în același timp. În orice caz, în loc să avem 90% din creier liber, practic nu există suficient creier disponibil pentru a

ne descurca. Însă este adevărat că probabil nu ne folosim întregul potențial al creierului.

Aici intervin Andrew și electrozii lui. Andrew face parte dintr-o mișcare aflată în plină evoluție care intervine în funcționarea creierului, în încercarea de a-l îmbunătăți. În subsoluri și garaje, dar și în universități, baze militare și spitale, oameni de știință și diverși pasionați de acest domeniu folosesc diferite tehnici pentru a pirata, amplifica și îmbunătăți mintea umană, pentru a accesa acel potențial nefolosit, pentru a face creierul să funcționeze mai bine și să devină tot ce poate fi el. Ei numesc asta îmbunătățire neurologică¹. Noi putem numi acest lucru inteligență sporită.

Am fost surprins când Andrew a sugerat că-mi puteam îmbunătăți neurologic creierul cu ajutorul electricității. Când l-am întrebat dacă îi puteam face o vizită la apartamentul lui, am crezut că urma să discutăm despre ceva numit stimulare electrică a creierului printr-o metodă de tipul *Do It Yourself*. Cred că nu exprimasem prea clar ideea de „a face singur”. Însă, pe de altă parte, am simțit că ar fi fost nepoliticos să îi refuz oferta. De aceea, când el a umezit electrozii și i-a așezat pe creștetul capului meu, încă nu eram convins că voiam ca el să pornească aparatul.

- Gata? m-a întrebat el.
- Da, am spus, gândind că nu eram pregătit.
- S-ar putea să simți o ușoară arsură.

Mobilierul din locuința lui Andrew poartă amprenta cuiva care își petrece mult timp la computer. Doar scaunului pare să-i fie acordată cu adevărat importanță – tapițat cu piele neagră, scump, ajustabil și comod, așezat lângă computer.

Când nu stă în fața monitorului, practică arte marțiale și tehnici de autoapărare. Apartamentul nu e mare, de aceea, stau pe scaun alături de un trident ascuțit, în mărime naturală. Pe perete atârână un bici de luptă, o bilă din fier cu țepi, la capătul unui lanț greu,

¹ *Neuroenhancement*, în original (n.red.)

legat de un mâner. Acestea nu sunt simple ornamente. Andrew îmi spune că le folosește cu regularitate. Nu știu în ce scop, și nu sunt convins că aş vrea să îl întreb.

Ar părea greu de crezut, dar tridentul și biciul nu sunt cele mai șocante lucruri din apartament. Pretutindeni sunt stivuite lăzi cu lucruri și ceea ce pare un echipament audio-stereo, dar nu e. Aproape toate îi folosesc lui Andrew să își autostimuleze creierul, cu magneți, lasere și curent electric – atât continuu, cât și alternativ. Firește, face asta pentru că socotește că îl ajută. Și dă rezultate. Când vrea să scrie, să se concentreze sau să se relaxeze, are un stimulator cerebral care să îl ajute. Și este convins că restul lumii îi va urma exemplul și își va da curând seama de beneficii.

În timp ce privesc în jur, pisica lui pășește delicat pe birou, prin dreptul a ceea ce cred că este o cască de jucător de fotbal american. A fost transformată într-un stimulator cerebral și este înțesată de electrozi și fire. Îl întreb dacă acea cască e de la echipa San Diego Chargers¹, dar nu cred că pricepe gluma. Mă întrebă dacă vreau cafea.

După ce îmi fixează electrozii, când Andrew apasă pe comutator, un curent electric – nu puternic, ci suficient pentru a aprinde un mic bec cu incandescență – pornește dintr-o cutie mică și neagră pe care o are în mână, trece prin fir și ajunge la creștetul capului meu, de unde trece prin craniu și pătrunde aproximativ 2,5 centimetri în partea superioară a creierului meu. Șocate în acest mod, celulele cerebrale sunt mai ușor de activat și devin mai dispuse să funcționeze și să stabilească legături cu vecinele și colegile lor. Aceste rute și circuite între neuronii adiacenți se stabilesc imediat și, iată, acel mic fragment din creierul meu, acea fărâmă de cogniție este stimulată să funcționeze ceva mai bine. În orice caz, așa sună teoria. În realitate, nimeni nu știe precis ce fac Andrew și stimulatorul electric realizat

¹ Echipă de fotbal american care și-a schimbat numele în Los Angeles Chargers. Charger înseamnă armăsar, cal de luptă, dar și *încărcător*.

de el, lucru valabil și pentru scaunul electric și pentru curenți mult, mult mai puternici. Cu toate acestea, indiferent ce se întâmplă, Andrew aplică acel curent timp de 20 de minute.

După ce mă deconectează, Andrew mă întreabă dacă mă simt altfel. Cred că vrea să fiu convins, la fel de sigur ca și el de beneficiile neurostimulării. Probabil, îi răspund. Dar e greu de spus. Mă simt ușurat, dar nu la asta se referă el. Mă simt alert și perfect conștient de ceea ce mă înconjoară. Dar asta ar putea fi urmarea directă a cofeinei. Mai devreme, când mi-a pregătit cafeaua solubilă, sunt sigur că m-a întrebat dacă voiam trei sau patru lingurițe.

*

Fiecare generație are privilegiul de a trece printr-o revoluție științifică, iar a noastră este cea a științei neurologice. Pentru părinții și bunicii noștri, revoluția s-a numit genetică; implicațiile și posibilitățile acesteia sunt încă explorate din plin și în prezent. Pentru părinții și bunicii lor, toți cei care au crescut la mijlocul secolului XX sub umbra norului atomic, în prim-planul științei se afla fizica. Înainte de asta, stră-stră-stră-străbunicii și restul oamenilor erau printre primii care vedeau influența majoră a chimiei asupra societății, iar rudele lor mai în vârstă – dacă fuseseră norocoși – avuseseră parte de beneficiile medicinei și ale anatomiei. (Dacă au avut ghinion, probabil că au ajutat la predarea ei.)

Fiecare revoluție științifică schimbă lumea în felul său. Fiecare înseamnă putere: asupra corpurilor noastre, asupra elementelor, forțelor naturii și a ADN-ului nostru. Unele rezultate sunt bune, altele nu tocmai. Așa se întâmplă în cazul revoluțiilor.

Următorul domeniu care beneficiază de acest tip de schimbare rapidă este studiul creierului și, odată cu el, al minții umane; esența – sufletul, dacă vreți – a ceea ce ne facem să fim ceea ce suntem. Iar implicațiile științei moderne a neurologiei sunt extraordinare. A venit rândul generației noastre să testeze limitele naturii și

să meargă mai departe. Și, în funcție de felul în care se desfășoară totul, copiii noștri vor moșteni o lume diferită.

Precedentele revoluții științifice au urmat un tipar consecvent. În primul rând, oamenii de știință explorează și culeg informații despre felul în care funcționăm noi și lumea: cum se atrag atomii, cum circulă sângele, cum perechile de bază alcătuiesc ADN-ul, cum se combină diferite gaze pentru a forma aerul și așa mai departe. Iar apoi, alți oameni de știință folosesc acele informații pentru a interveni, a folosi și modifica sistemele naturale în beneficiul nostru și potrivit voinței noastre.

Același lucru se întâmplă și cu revoluția din știința neurologică. Tehnologia de scanare a creierului a devenit ceva obișnuit încă de la sfârșitul secolului XX. Imaginile colorate obținute arată regiunile responsabile pentru tot felul de caracteristici umane, începând cu localizările neuronale ale iubirii și urii și terminând cu celulele cerebrale care stabilesc dacă o persoană preferă să bea Coca Cola sau Pepsi. Până acum, cei mai mulți oameni de știință din domeniul neurologiei s-au mulțumit în mare măsură să urmărească și să cartografieze această activitate neuronală în toată complexitatea ei. Acești oameni de știință au respectat una dintre cele mai vechi reguli de comportament uman: privește, dar nu interveni.

Actualmente, acest lucru nu mai este valabil. Pe măsură ce revoluția din știința neurologiei capătă contur, iar posibilitățile devin clare, noua generație de oameni de știință nu se mulțumește doar să urmărească și să descrie activitatea cerebrală. Ei vor să intervină, să schimbe și să îmbunătățească creierul – să îl stimuleze neurologic.

Creierul uman se confruntă cu cea mai mare provocare de până acum: să-și îmbunătățească funcționarea proprie, să depisteze și cartografieze trilioanele de combinații posibile și să descopere o modalitate de a le face să funcționeze mai bine. Să aranjeze și să conecteze cele 86 de miliarde de neuroni în așa fel încât să se îmbunătățească memoria, capacitatea de a raționa, rezolvarea de

probleme și întreaga constelație de alte aptitudini mintale – să îmbunătățească inteligența umană.

Folosirea științei pentru impulsivizarea inteligenței ar putea fi ceva forțat, dar unii oameni de la vârf iau problema în modul cel mai serios. În ultimele zile ale lui Tony Blair ca premier, oficialități din guvernul britanic au cerut unui grup de experți să analizeze posibilul impact politic al acesteia¹. Marea Britanie dorea să știe dacă alte țări, rivali economici, ar fi dispuse să implementeze programe naționale pentru a stimula în mod artificial „calitatea” intelectuală a populațiilor lor. „Ne-a interesat la modul serios – a afirmat ulterior unul dintre participanți – dacă acestea ar putea fi strategii care să fie folosite de alte țări, care prețuiesc rezultatele concrete mai mult decât unele țări occidentale, și care vor pune Occidentul într-o situație defavorabilă din punct de vedere economic”.

Finanțați de stat, oameni de știință din China au efectuat experimente pentru a vedea dacă folosirea camerelor de oxigen presurizate – de genul celor utilizate în mod curent pentru decompresia scufundătorilor – poate îmbunătăți performanțele mintale ale oamenilor². Fără să mai aștepte rezultatele, familiile ambițioase fac rezervări la astfel de camere pentru copiii lor adolescenți, înainte de examenul final, foarte important, numit Gaokao, calea tradițională spre învățământul superior și asigurarea unei cariere sigure în slujba statului. Dacă acest lucru sugerează disperarea, atunci să analizăm. Cât de bine putem să ne facem creierul să funcționeze în doar câteva ocazii din viață este suficient pentru a ne hotări destinul. Nu doar momentele evidente – testele și examenele de la școală și de la facultate și interviurile pentru slujbe și promovare

¹ S. Hyman *et al.*, „Pharmacological cognitive enhancement in healthy people: potential and concerns”, *Neuropharmacology*, nr. 64, 2013, pp. 8-12

² Yu R. *et al.*, „Cognitive enhancement of healthy young adults with hyperbaric oxygen: a preliminary resting state fMRI study”, *Clinical Neuropsychology* 126, 2015, pp. 2058-2067

la locul de muncă – marchează succesul sau eșecul cuiva. Primele impresii bune deschid uși și creează oportunități, iar felul în care abilitatea mintală se evidențiază – începând cu precizia verbală și încheind cu capacitatea de a reține nume – impresionează. Într-o lume agitată și supraaglomerată, oportunitatea apare rar și pentru scurt timp, iar a dovedi inteligență (ori ceea ce societatea socotește drept inteligență) este una dintre cele mai vechi și verificate modalități de a-i convinge pe alții că posezi ceea ce trebuie pentru a ți se oferi aceste șanse în viață.

Însă și reversul este adevărat. Viețile noastre sunt bântuite de momentele în care creierul nostru – inteligența noastră – ne trădează. Vorbim de amintirea umiltoare când am uitat acasă echipamentul de gimnastică și hohotele de râs față de șortul uzat pe care a trebuit să îl purtăm, recuperat din coșul de lucruri pierdute. Dezamăgirea de durată când s-au afișat rezultatele la un test, iar numele nostru a apărut mai jos pe listă decât ne-am fi așteptat. Expresia de pe fața tatălui când, în ciuda orelor în care te-a ajutat și încurajat, ai picat testul de conducere. Încă o dată. Întâlnirea dintr-o seară cu cea mai atrăgătoare fată din școală, care te-a lăsat fără cuvinte, iar apoi, în luna următoare, faptul că te-ai îmbujorat când ea le-a povestit prietenelor ei că nu ai fost capabil să articulezi aproape nimic în timpul călătoriei cu autobuzul.

Astfel de evenimente au un efect durabil. Etichetele asociate felului în care ne folosim sau nu creierul par să se păstreze multă vreme. Prost, sclipitor, iute, lent, deștept, nătărău, isteț, fraier, spiritual, greu de cap, șiret, idiot – cât de repede este fixat într-un tipar dinamismul performanțelor mintale! Cât de dificil este apoi să spargem acest șablon! Cât de puternică este tranziția de la descrierea oamenilor cu ajutorul unor adjective maleabile la substantive ce nu mai pot fi schimbate! Ea e un geniu. El este un dobitoc. Articolul nehotărât are o putere de durată pentru a ne defini; dacă te-ai purtat prostește, rămâi un prost.

Acest lucru se întâmplă deoarece funcționarea creierului este considerată de neatins. Creierul este închis în craniu și izolat chiar și de restul fiziologiei noastre. Anticii plasau emoțiile, hotărârile și abilitățile în inimă. Noi încă plasăm iubirea și curajul în acel loc. Însă inimile pot fi schimbate. Știm cum să le facem să funcționeze mai bine. Dacă nu, la naiba, transplanturile fac inimile să fie *interșanjabile*.

Știința și medicina ne-au dat puterile dumnezeiești de a ne schimba corpurile, de a ne îmbunătăți performanțele și de a ne ajuta să ne sporim potențialul fizic. Nimeni nu mai e un slăbănog sau un grăsan, ci doar cineva care nu a încercat încă un anumit medicament sau program de exerciții fizice. Progresul a eliberat performanța fizică din cămașa de forță a articolului nehotărât inflexibil.

Nu la fel stau lucrurile în privința capacității mintale. Performanțele creierului unei persoane, măsurate în funcție de cât de bine poate realiza o serie de sarcini stabilite, încă sunt considerate drept imutabile. Transformate în scoruri, cifre, procentaje, note, reflexe, răspunsuri, reacții, cuvinte și acțiuni, performanțele mintale sunt cele pe care le socotim inteligență. Iar inteligența unei persoane, spre deosebire de caracteristicile fizice – masă musculară, capacitate pulmonară, funcție a ficatului, creștere a părului, disfuncție erectilă, dinți pătați și decolorați, piele slăbită la linia gâtului, pete cu aspect neplăcut pe piele, sâni căzuți, flexibilitate, indice de masă corporală, raport șold-talie, flotabilitate hidrostatică și câte altele – este considerată drept statică. Ți trăiești viața cu ceea ce ai.

Acest caracter presupus fix al capacității mintale asigură structura societății. Diferențele privind inteligența percepută între indivizi au ajutat la cimentarea straturilor sistemului de clasă, iar ele rămân motivul pentru care performanțele școlare sunt folosite atât de des pentru a ierarhiza, judeca și selecta potențialul. Este motivul pentru care un student cu note maxime pe linie va avea un avantaj la un interviu pentru o slujbă chiar și peste câteva decenii. De aceea